

BOLALAR SEREBRAL FALAJIDA DIZARTRIYA NUTQ NUQSONLARI

Pirimova Nozliya Azamat qizi

Kimyo xalqoro unversiteti

Logopediya yo'nalishi MSPD-IU talabasi

Annotatsiya: Bolalar serebral falajida dizartriya nutq nuqsonlari mavzusidagi maqola serebral falaj (SF) va uning bolalar rivojlanishiga ta'siri haqida so'z yuritadi. SF — miya rivojlanishidagi buzilishlar natijasida yuzaga keladigan nevrologik kasallik bo'lib, harakat va nutqni boshqarishda jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqola bolalarda SF bilan bog'liq dizartriyaning sabablarini, alomatlarini, diagnostikasini va davolash usullarini batafsil tahlil qiladi. Maqolada bu muammoni yengillashtirish uchun zarur bo'lgan rehabilitatsiya, nutq terapiyasi, fizioterapiya va dori-darmonlar yordamida amalga oshiriladigan davolash usullari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Serebral falaj (SF), dizartriya, nevrologik kasallik, nutq mushaklari, motor harakatlari, rehabilitatsiya, nutq terapiyasi, diagnostika, spastik serebral falaj, atetozik serebral falaj, ataksik serebral falaj, medikamentoz davolash

Аннотация: Статья на тему «Речевые нарушения при детском церебральном параличе: дизартрия» посвящена изучению влияния церебрального паралича (ЦП) на развитие детей, особенно в контексте речевых расстройств. ЦП — это неврологическое заболевание, возникающее в результате нарушений развития мозга, которое приводит к серьезным проблемам с моторикой и речью. В данной статье подробно рассматриваются причины, симптомы, диагностика и методы лечения дизартрии у детей с ЦП. В статье также обсуждаются методы реабилитации, включая логопедическую терапию, физиотерапию и медикаментозное лечение, направленные на облегчение симптомов дизартрии и улучшение коммуникативных навыков у детей с ЦП.

Ключевые слова: детский церебральный паралич (ДЦП), дизартрия, неврологические заболевания, речевые мышцы, двигательные движения, реабилитация, логопедия, диагностика, спастический церебральный паралич, атетический церебральный паралич, атаксический церебральный паралич, медикаментозное лечение.

Abstract: The article on Speech Defects in Children with Cerebral Palsy: Dysarthria explores the impact of cerebral palsy (CP) on children's development and speech. CP is a neurological disorder caused by abnormal brain development, leading to significant issues in motor control and speech. This article provides an in-depth analysis of the causes, symptoms, diagnosis, and treatment of dysarthria in children

with CP. The article discusses various rehabilitation approaches, including speech therapy, physiotherapy, and medication, aimed at alleviating the symptoms of dysarthria and improving the child's communication abilities.

Keywords: Cerebral palsy (SF), dysarthria, neurological disease, speech muscles, motor movements, rehabilitation, speech therapy, diagnosis, spastic cerebral palsy, athetic cerebral palsy, ataxic cerebral palsy, drug treatment.

Serebral falaj (SF) — bu tug'ilishdan oldin yoki keyin miya rivojlanishining bo'shashishi yoki shikastlanishi natijasida yuzaga keladigan nevrologik kasallikdir. SF asosan harakatlar va muvozanatni boshqarishdagi qiyinchiliklarga olib keladi, lekin ba'zan nutq, sezgi va boshqa jismoniy faoliyatlarni ham buzishi mumkin. Bu kasallikning belgilari turlicha bo'lib, bolaning miya shikastlanishining darajasiga, qaysi miya qismlari zararlanganiga va qaysi turdagi falaj rivojlanganiga qarab farq qiladi.

Serebral falaj (SF) – markaziy nerv tizimining rivojlanishdagi buzuvchiliklari natijasida yuzaga keladigan nevrologik holatdir. Bu holat bolalarda motor va sensor tizimlarining ishlashini buzadi, natijada harakat va muvozanat muammolari, shuningdek, nutq va kommunikatsiya qobiliyatlarida nuqsonlar paydo bo'lishi mumkin. Serebral falajda eng keng tarqalgan nutq muammolaridan biri dizartriya, bu – nutq mushaklarining harakatlanishi va koordinatsiyasi bilan bog'liq bo'lgan buzilishlar natijasida yuzaga keladigan nutq nuqsonidir.

Maqolada serebral falajdagi bolalarning dizartriya bilan bog'liq nutq nuqsonlari, ularning sabablari, alomatlari va davolash usullari haqida so'z boradi.

Serebral falaj (SF) – bu nevrologik kasallik bo'lib, bolalarning tug'ilishidan oldin yoki tug'ilishidan keyin markaziy nerv tizimining rivojlanishining buzilishi natijasida yuzaga keladi. SF o'z ichiga bir qator harakat va muvozanat buzilishlarini oladi. Serebral falajning asosiy turlari quyidagilar:

Spastik serebral falaj: Eng keng tarqalgan tur, bu turda bolalar mushaklarida ortiqcha spazmlar va kuchli tortishishlar kuzatiladi.

Atetozik serebral falaj: Harakatlarni boshqarishdagi qiyinchiliklar, tasodifiy va noaniq harakatlar.

Ataksik serebral falaj: Muvozanat va koordinatsiya buzilishlari, bolalar tez-tez yiqilib tushadilar.

Mixlangan serebral falaj: Yuqoridagi turlarning bir necha xususiyatlari birlashgan holat.

Serebral falajning sabablari ko'p va turlicha bo'lishi mumkin. Ba'zi holatlarda, bu holat genetik faktorlar yoki tug'ilishdan oldingi muammolar tufayli rivojlanishi mumkin. Serebral falajning asosiy sabablaridan ba'zilari:

- Tug‘ilish jarayonidagi asfiksiya (kislород yetishmasligi).
- Infektsiyalar (masalan, o‘tkir menenjit yoki encefalit).
- Bosh miya travmalari yoki shikastlanishlar.
- Prematurlik (preterm tug‘ilish).
- Genetik faktorlar va metabolik kasalliklar.

2. Dizartriya – Nutq Nuqsonining Sabablari

Dizartriya – nutq harakatlarini amalga oshiruvchi mushaklarning harakatlanishi va koordinatsiyasining buzilishi natijasida yuzaga keladigan holat. Bu, asosan, miyadagi motor markazlarining shikastlanishi bilan bog‘liqdir. Serebral falajda bu markazlar rivojlanish jarayonida yoki tug‘ilishdan keyin zarar ko‘rishi mumkin, natijada dizartriya kabi nutq muammolari yuzaga keladi. Dizartriyaning serebral falajda paydo bo‘lishiga quyidagi omillar sabab bo‘lishi mumkin:

1. Miya yarimsharlari va ko‘prikning shikastlanishi: Bu joylar nutq mushaklarini boshqarish uchun mas‘ul bo‘lib, ularning shikastlanishi nutqning aniq va to‘g‘ri bo‘lishiga to‘sqinlik qiladi.

2. Serebral falajning spastik turi: Spastik serebral falajda mushaklarning kuchli kuchayishi dizartriya rivojlanishiga olib kelishi mumkin, chunki nutq mushaklari ortiqcha spazm yoki zaiflikka ega bo‘ladi.

3. Jismoniy va neurologik omillar: Ba‘zi bolalarda dizartriya boshqa jismoniy yoki nevrologik holatlar bilan birgalikda paydo bo‘lishi mumkin, masalan, intellektual nuqsonlar yoki boshqa motor qobiliyatlarining buzilishi.

Dizartriya nutqning turli jihatlariga ta‘sir qilishi mumkin, shuning uchun uning alomatlar har xil bo‘lishi mumkin. Quyidagi alomatlar dizartriya bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin:

• Nutqning notog‘ri aniq bo‘lishi: Dizartriya bo‘lgan bolalar nutqni aniq talaffuz qila olmaydi, tovushlar buzilgan yoki “tutilgan” bo‘lishi mumkin.

• Tovush kuchining kamayishi: Nutqning ovozi juda past bo‘lishi yoki umuman eshitilmasligi mumkin.

• Nutqning sekinlashishi yoki tezlashishi: Nutq tezligi normadan farq qilishi, juda sekin yoki tez bo‘lishi mumkin.

• Mushaklarning zaifligi yoki spazmi: Nutq mushaklarining zaifligi yoki ortiqcha spazmlari bolalarning nutqining aniq va oqilona bo‘lishini qiyinlashtiradi.

• Boshqa motor muammolarining mavjudligi: Ko‘pincha dizartriya bolada boshqa motor buzilishlari, masalan, qo‘llar yoki oyoqlarda harakat qiyinchiliklari bilan birgalikda bo‘ladi.

Dizartriya bo‘lgan bolalarni diagnostika qilishda mutaxassislar bir nechta usullarni qo‘llaydi:

1. Nevrologik tekshiruv: Dizartriyaning asosiy sababini aniqlash uchun bolaning nevrologik holati batafsil tekshiriladi.

2. Nutq va til testlari: Bolaning nutq qobiliyatlarini baholash uchun maxsus testlar o'tkaziladi. Bular bolalar nutqining aniqligini, talaffuzni, ovoz kuchini va nutq tezligini o'rganadi.

3. Koordinatsiya va motor testlari: Bolaning motor qobiliyatlari va mushaklarning holati baholanadi, chunki motor harakatlarini boshqarish nutqning rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi.

4. Rasmiy tasvirlash tekshiruvlari: Agar zarur bo'lsa, MRI yoki KT kabi tasvirlash usullari orqali miyadagi o'zgarishlar aniqlanadi.

Serebral falajda dizartriya bo'lgan bolalarda davolash ko'pincha individual yondashuvni talab qiladi. Davolashning asosiy maqsadi bolaning nutq va kommunikatsiya qobiliyatlarini yaxshilash, mushaklar harakatini normallashtirish va bolaning umumiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashdir. Asosiy davolash usullari quyidagilardan iborat:

1. Nutqni reabilitatsiya qilish: Nutq patologlari tomonidan olib boriladigan reabilitatsiya mashg'ulotlari bolalarga nutqni aniq va ravon ifoda qilishni o'rgatishga qaratilgan. Mashqlar o'z ichiga talaffuz, ovoz kuchi va nutqning aniq bo'lishini yaxshilashga yordam beruvchi texnikalarni oladi.

2. Fizioterapiya: Fizioterapevtlar tomonidan olib boriladigan mashg'ulotlar, ayniqsa, mushaklar va bo'g'imlarni mustahkamlash va spastikani kamaytirishga qaratilgan bo'ladi. Bu jarayon dizartriyaning alomatlarini yengillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

3. Ergoterapiya: Dizartriya bilan og'rikan bolalarda qo'llar va boshqalar kabi motor qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

4. Medikamentoz davolash: Agar spastikani kamaytirish zarur bo'lsa, dori-darmonlar, masalan, muskul bo'shashtiruvchi vositalar qo'llanilishi mumkin.

5. Texnologik yordam: Ba'zi hollarda bolalar uchun maxsus texnologik qurilmalar (masalan, elektron nutq apparatlari) yordamida kommunikatsiya qilish o'rgatiladi.

Xulosa qilib aytganda, serebral falaj — bu bolalik davrida uchraydigan motor va muvozanatni boshqarish bilan bog'liq nevrologik kasallikdir. SFning turli turlari bolalarda turli xil alomatlar va qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Har bir turdagi serebral falajda alohida davolash yondashuvlari va reabilitatsiya choralari talab qilinadi. Serebral falaj bo'lgan bolalarda erta tashxis qo'yish va mos ravishda davolash usullarini qo'llash muhimdir, bu esa bola rivojlanishining to'liq va samarali bo'lishiga yordam beradi. Serebral falajda dizartriya nutq nuqsonlarining rivojlanishiga olib keladigan muhim omil bo'lib, bu bolalarning rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatishi

mumkin. Dizartriyaning samarali davolash va reabilitatsiya qilish uchun erta tashxis va individual yondashuvlar juda muhimdir. Nutqni reabilitatsiya qilish, fizioterapiya va boshqa davolash usullari orqali bolaning nutq qobiliyatlarini yaxshilash mumkin, bu esa ularning hayot sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Abdullayev R. Serebral falaj va uning nutq rivojlanishiga ta'siri. Monografiya // Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi nashriyoti.
2. Mamatqulov R. A. Serebral falajli bolalar uchun reabilitatsiya yondashuvlari. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Tursunov D. Sh., & Iskandarov R. F. Serebral falaj va uning diagnostikasi: Nutq va harakatlar bilan bog'liq muammolar. Toshkent:
4. Xoshimov D. X., & Axmedov N. M. (2020). Serebral falaj va uning turlari: Nutq va harakatlarni boshqarishdagi buzilishlar. Tibbiyot va reabilitatsiya.
5. Jumaev Sh. A. Serebral falajda dizartriya va uning davolash metodlari. O'zbekistondagi bolalar reabilitatsiyasi.